

Plataforma cívica Salvem l'Empordà: quin model d'Empordà volem?

Per MONTSE PASCUAL i ANNA ALBÓ RIERA

El 14 de juny del 2002, es va crear la plataforma cívica Salvem l'Empordà, arran d'una crida ciutadana que va fer la IAEDEN (Institució Altempordanesa per a l'Estudi i Defensa de la Natura), els objectius de la plataforma es van redactar en el seu primer manifest, en el qual es marcaven tres objectius:

“MANIFEST SALVEM L'EMPORDÀ

L'Alt Empordà és una comarca privilegiada amb uns trets molt diferencials. Des d'un punt de vista paisatgístic-natural gaudim d'un paratge natural d'interès nacional, dos parcs naturals i sis espais inclosos al Pla d'Espais d'Interès Natural i des del punt de vista històric existeixen importants jaciments arqueològics prehistòrics, del món antic i medieval, així com altres elements patrimonials del món modern. Uns grans valors intrínsecs que, sens dubte, cal preservar i gestionar.

En els darrers anys han aparegut a l'Alt Empordà uns projectes urbanístics que es consideren lesius o molt negatius envers aquests valors de la nostra comarca. Si bé en un principi es varen considerar problemes aïllats dels diferents municipis, després d'una anàlisi profunda es va fer palès la manca de planificació territorial en l'àmbit supramunicipal. Cal considerar, també, que hi ha previsions de pas de grans infraestructures per la comarca: TGV, transvasament del Roine, línia d'alta tensió de 440 kV...

Les diverses persones i organitzacions que signem aquest manifest hem decidit fer front comú per denunciar els vicis de la planificació territorial i urbanística seguida fins al moment i proposar aquelles mesures que considerem imprescindibles per tal que l'Alt Empordà mantingui les qualitats de vida i territori de les quals hem gaudit fins ara. Volem uns pobles on el desenvolupament social, ambiental i econòmic assegurui llocs de treball estables, i no es faci només en benefici d'uns pocs especuladors sense cap sensibilitat vers el territori.

Els que signem aquest manifest som gent que estimem l'Alt Empordà i coneixedors dels urgents problemes que afecten la nostra comarca, considerem la prioritat d'aprovar un Pla director urbanístic de l'Alt Empordà amb detalls a escala 1:5000, per tal d'incorporar-lo fàcilment al planejament urbanístic i que doni solució als següents problemes:

1. Establiment de les connexions ecològiques i paisatgístiques entre el Paratge de l'Albera, el Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà, el Parc Natural de Cap de Creus, l'Alta Garrotxa i els Aiguamolls del Baix Empordà.
2. Protecció de l'espai agrari de l'Alt Empordà. Pla regulador del sector agrari, tot establint tipologies de granges i especial cura per a les zones vulnerables.
3. Definició d'una política correcta dels usos de l'aigua.
4. Pla de gestió integral del front marí (ports, piscifactories, protecció de flora, fauna i espais naturals, camins de ronda...).
5. Planificació econòmica de la comarca apostant per la diversificació en front del monocultiu turístic.
6. Gestió efectiva ambiental (residus, radiacions electromagnètiques, contaminació lumínica, sorolls...) i gestió racional del patrimoni historicocultural.
7. Regulació i racionalització de les grans infraestructures incorporant criteris de sostenibilitat (ports, carreteres, aeròdroms, línies d'alta tensió, zones industrials...).
8. Definició precisa de la xarxa viària comarcal. Prioritzar el transport públic com a única alternativa real al col·lapse de la mobilitat. Incorporació de carrils bici.
9. Pla per a la suficiència energètica de l'Alt Empordà mitjançant un model descentralitzat.
10. Ordenar i racionalitzar el creixement urbanístic dels pobles de l'Alt Empordà.

Actualment molts municipis tenen previst fer revisions dels seus planejaments a l'alça pel que fa a territori ocupat. L'actual secretari de Planificació Territorial de la Generalitat de Catalunya, Sr. Pere Torres, s'ha compromès a presentar aquest pla abans de l'estiu del 2003. Però quants plans generals dels diferents municipis no hauran fixat i esgotat ja les poques possibilitats de redreç en innumbrables punts de la comarca? Fins a quin nivell de detall definirà el Pla director les seves propostes?

Per tot això, les persones, entitats i organitzacions que subscriuim aquest manifest reclamem amb la major urgència:

1. Redacció i aprovació del Pla director urbanístic de l'Alt Empordà i, mentrestant, l'adopció de mesures cautelars, d'immediat, en matèria urbanística fins a l'aprovació de l'esmentat Pla, per tal que no esdevinguin inútils les seves determinacions. Un Pla que incorpori criteris reals de sostenibilitat i la participació de sectors socials implicats.
2. Una moratòria temporal en l'aprovació de qualsevol planejament sectorial de fort impacte ambiental (centrals edílques, transvasament

del Roine, noves línies elèctriques d'alta tensió...) fins a l'aprovació del Pla director urbanístic de l'Alt Empordà.

3. Una política global basada en la sostenibilitat i equilibri de l'Alt Empordà, que haurà de tenir precisa cura de l'aprofitament de recursos com l'aigua, l'energia, el sòl agrícola... tot evitant els efectes negatius del procés urbanitzador com la desaparició gradual del nostre paisatge, la pol·lució, la producció de residus contaminants...

I perquè això sigui possible, creiem necessari obrir un debat comarcal molt transparent i participatiu on, a més d'administracions públiques, hi prenguin part diversos sectors socials de la comarca.

Alt Empordà, estiu del 2002.”

El primer objectiu de la plataforma era aconseguir la redacció per part de la Generalitat d'un Pla director territorial de l'Empordà (PDTE) d'abast supramunicipal per tal d'aturar el desgavell urbanístic de la comarca, que ràpidament se'ns va concedir, tot i això, com que no s'establí mai una moratòria urbanística durant el procés de redacció d'aquest document hem anat mostrant oposició als projectes que consideràvem agressius territorialment i paisatgística.

Actualment, amb l'aprovació inicial del PDTE (no definitiva) sobre la taula i amb quatre anys d'existència com a plataforma, podem fer una valoració de quin territori i en definitiva quin paisatge hem estat defensant amb l'acció cívica de la plataforma. Entre els temes que més hem treballat:

El camp de golf de Vilanera (l'Escala)

Consistia en un projecte de camp de golf amb urbanització situat a l'Escala, en una zona d'elevat valor arqueològic i alhora d'una especial rellevància paisatgística i ecològica per la seva funció de connexió entre els aiguamolls de l'Alt Empordà i del Baix Empordà. El camp de golf projectat era d'una àrea de 109 ha i es preveia la construcció dins la mateixa zona d'una urbanització de 327 cases i un hotel.

Va ser un projecte que a causa de la gran oposició de Salvem l'Empordà i el Fòrum Transversal (grup local de l'Escala) va anar diverses vegades a la comissió territorial d'urbanisme de Girona. I finalment, després d'un informe de la comissió assessora de la Generalitat, se'ns donava la raó, en tant que la vigència dels permisos atorgats havien caducat i els promotors no podien tirar endavant amb el projecte.

El creixement dels municipis del vessant sud de la serra de Verdera (Roses, Palau-saverdera, Pau i Vilajuïga)

Palau-saverdera: les Normes Subsidiàries vigents pretenien la nova construcció de 9 urbanitzacions noves amb un total de 580 habitatges.

Pau: preveu la construcció d'una urbanització aïllada, a peu de la serra de Rodes que ocupa una extensió de 37.77 ha amb 226 habitatges i una zona hotelera. Aquest Pla parcial ja està aprovat, però encara no s'ha executat.

Roses: ubicació de la zona industrial a la carretera de Vilajuïga i tot a una sèrie de creixements muntanya amunt amb uns pendents que la llei d'urbanisme actual no permetria.

Tots aquests creixements es projectaven en la zona de terraprimis tan característica a la comarca per les construccions de pedra seca: parets, recs... i en aquest cas també pel conreu d'olivera i alhora tan funcionalment important, ja que són connexions ecològiques entre el Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà i el Parc Natural de Cap de Creus.

Després de diversos recursos en tots els casos comentats, des de la Generalitat s'ha engegat la tramitació del Pla director urbanístic del vessant sud de la serra de Rodes, el qual preveu l'ordenació i la limitació dels creixements a la zona amb l'objectiu de garantir la preservació del paisatge i l'establiment de les connexions ecològiques.

La urbanització de Santa Magdalena de Terrades

És una urbanització situada a la Vall de Santa Magdalena, entre el cingle de la Salut i el pantà de Boadella en una zona d'alt valor ecològic i paisatgístic. Una urbanització que ocuparia una extensió de 34.69 ha i on es preveuen 30 habitatges unifamiliars amb parcel·les de 1.300 m² i 8 edificis d'apartaments en parcel·les de 1.800 m²; a més d'una zona hotelera, sanitària i esportiva amb complements d'equipaments terapèutics i clínics. És una urbanització situada enmig d'una zona forestal amb un sol camí d'accés, i que seria inviable si s'acollís a la nova Llei d'urbanisme, però en aquest cas l'aprovació inicial d'aquest Pla parcial es va fer l'any 1997.

Tenim diversos recursos engegats referent a aquest tema.

La granja de 5.000 porcs de Rabós d'Empordà

L'any 2002, es va presentar un projecte on es preveia la construcció d'una macrogranja de 5.000 porcs a Rabós d'Empordà. Des de Salvem l'Empordà vam presentar al·legacions i recursos en contra, ja que se situava en una zona que consideràvem delicada per ser la zona de recàrrega de l'aqüífer de Peralada. Els pous de Peralada alimenten la xarxa d'aigua de 14 municipis i és aigua d'una gran qualitat. Consideràvem que la instal·lació d'aquesta granja no tenia les garanties suficients com per no contaminar aquestes aigües. Tot i així, des de l'administració se li va donar l'autorització i llicència d'obres a les quals hem interposat dos recursos contenciosos administratius. Mentrestant es va construir la granja que ja està en funcionament. El primer contenciós del qual vam rebre sentència fou la llicència d'obres, que vam guanyar el contenciós en primera instància i el vam perdre en segona. I estem pendents del resultat del segon contenciós interposat contra l'autorització.

Segons una estadística del DARP, l'Alt Empordà és la comarca amb més nombre de porcs censats. A la comarca hi ha 300.000 porcs davant de les 100.000 persones que hi vivim.

El creixement urbanístic dels municipis del litoral: com Roses, Castelló d'Empúries, el Port de la Selva, Cadaqués, l'Escala, Sant Pere Pescador (urbanització del Fluvià marina)

Segons dades extretes de l'avantprojecte de Pla director territorial de l'Empordà, en els municipis costaners de l'Alt Empordà actualment es poden construir amb els planejaments vigents els següents habitatges:

	Habitatges pendents d'urbanitzar al municipi amb els planejaments vigents
Portbou	448
Colera	–
Llançà	1.928
Port de la Selva	–
Cadaqués	1.829
Roses	6.042
Castelló d'Empúries	1.597
Sant Pere Pescador	549
L'Escala	5.877

Casos d'urbanitzacions concretes litorals impugnats des de Salvem l'Empordà:

Fluvià marina - Sant Pere Pescador

Era un projecte d'urbanització que pretenia construir 500 habitatges a primera línia de mar (TM Sant Pere Pescador) amb 350 amarratges. Situat a la desembocadura del Fluvià és una zona que queda encaixada en els límits del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Als anys setanta es va començar a construir, però l'empresa va fer fallida. El 2001, una nova promotora volia continuar el projecte, i és quan des de la IAEDEN es va interposar un recurs d'alçada, que va ser resolt favorablement per la Generalitat i la zona va ser requalificada com a sòl no urbanitzable.

L'any 2004 la Generalitat va comprar l'esquelet de l'edifici que hi havia i el va dinamitar. Actualment reivindicuem que passi a formar part del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà.

Cap Ras - TM de Llançà

En el planejament urbanístic de Llançà es preveia la construcció d'una urbanització a cap Ras, l'última zona de costa de Llançà lliure d'urbanització i de gran valor natural i paisatgístic. Des de la IAEDEN i Salvem l'Empordà es van presentar al·legacions, recursos i actualment ho tenim al contenciós administratiu. Recentment des de la Generalitat s'ha aprovat el Pla director urbanístic del sistema costaner que desclassifica la zona i garanteix la seva preservació.

La construcció d'urbanitzacions en pobles típics rurals

La primera línia de costa és la que al llarg dels anys ha estat més castigada amb la construcció, i ara sembla que aquesta pressió urbanística es trasllada a segona línia de mar, o més a l'interior, en pobles rurals que acaben construint urbanitzacions iguals al mateix nucli rural, que desfiguren la típica imatge del poble, ja que la tipologia utilitzada, els materials, tot és radicalment diferent. És el cas de municipis com Sant Mori (que preveien una urbanització de 300 habitatges), l'Armentera, on actualment hi ha en construcció una urbanització de 200 cases; Pau, amb una urbanització projectada de 226 cases; Ventalló, on es preveia la construcció, en un nucli rural com Vila-robau, d'apartaments.

La proliferació de polígons industrial

Un tema que també considerem que afecta negativament el paisatge és la incessant aparició de nous polígons industrials i comercials al costat de les infraestructures i entrades de ciutats. La qual cosa considerem que s'hauria de poder regular d'alguna manera.

Ahora el condicionament d'una nova carretera sembla que automàticament porta associat la proliferació d'aquestes naus de tots colors que acaben fent un continu urbanístic al llarg de la carretera.

Centrals eòliques

L'energia eòlica és una energia renovable que s'ha de potenciar, però que ahora té un gran impacte paisatgístic: tant pels aerogeneradors (que fan 125 metres d'alçada) com per les línies elèctriques d'evacuació d'energia. Actualment, a la comarca, que tinguem coneixement, s'estan tramitant

16 projectes de parcs eòlics, la gran majoria dels quals estan situats en carenes de muntanyes i, a més, ja existeixen 4 parcs eòlics autoritzats definitivament.

Considerem que és un tema que tot i que s'ha de potenciar, s'ha de potenciar ordenadament i amb ubicacions menys impactants visualment com és el cas de les carenes.

Grans infraestructures

Un altre tema que ens preocupa molt referent al seu gran impacte territorial i que ens supera en àmbit i abast és **la proliferació de moltes grans infraestructures** i quins canvis de paisatge implicaran.

El fet de ser una comarca de pas ens converteix en un dels llocs que pot patir moltes transformacions territorials i respon a una macroplanificació molt més global que el d'àmbit comarcal. Aquestes creixents transformacions del territori estan desnaturalitzant el paisatge de l'Empordà i, per tant, pot perdre's un dels principals referents d'identitat personal i col·lectiva.

Ens referim a infraestructures viàries i ferroviàries previstes:

Infraestructures ferroviàries

Durant els últims anys s'ha invertit bona part dels fons estructurals de la Unió Europea en el finançament de la línia d'alta velocitat Madrid-Barcelona-frontera francesa, però mentrestant el servei de rodalies o de curt recorregut (que és el que utilitza la majoria de la població) és tan precari com abans d'arribar els fons estructurals europeus. A més, malauradament, el recent presentat Pla d'infraestructures de transport de Catalunya (PITC) continua impulsant la construcció de línies d'alta velocitat. La meitat de les inversions ferroviàries previstes és en alta velocitat i les línies convencionals no creixen.

Segons dades de RENFE de l'any 2002, el 98,5% dels viatgers realitzaven viatges de curt recorregut i en l'àmbit de l'Empordà la línia convencional té un paper important de connexió de bastants pobles. En canvi, el TGV és utilitzat a diferents països europeus per al transport de passatgers a unes distàncies superiors als 200 km, però inferiors als 500 km. Superiors als 200 km perquè per sota ja existeix una bona xarxa de trens de curt recorregut i inferiors a 500 km perquè a partir d'aquesta distància per al passatger li surt més a compte (més econòmic i més ràpid) anar-hi amb avió. Cosa que ja no es correspon amb el model que s'està implantant aquí.

La línia d'alta velocitat provoca un enorme impacte ambiental a causa de les necessitats d'unes vies absolutament rectes i sense pendents, la qual cosa comporta la construcció d'unes vies amb enormes radis de gir i construcció de ponts i viaductes (llegiu també pedreres). A més té una forta contaminació acústica, fragmenta encara més el territori perquè està envoltat per tanques metàl·liques, té un elevat consum energètic, etc., entre molts d'altres costos ecològics.

L'alternativa que es va proposar amb l'aparició del projecte és una alternativa totalment viable, i consistia a millorar l'actual xarxa ferroviària (canvi de rails, ampliar el radi d'algun revolt, o per exemple desdoblant en els trams necessaris) i utilitzar, a més dels trens actuals, trens pendulars (tipus Euromed, Talgo pendular, Trens-200). D'aquesta manera manteníem, potenciàvem i milloràvem els trens de curt recorregut actuals (que són els que utilitzen el 98,5% dels viatgers). Aquests trens poden circular per l'actual xarxa ferroviària millorada, per tant l'impacte ambiental seria mínim. Amb aquest tipus de tren s'aconseguirien velocitats mitjanes de 180 km/h en el trajecte de Barcelona a la frontera francesa, i velocitats puntes de 220 km/h.

En definitiva, creiem que el transport ferroviari ha de ser un servei per al màxim nombre de viatgers, un servei per a petites i grans ciutats, i un servei que accepti el màxim nombre de mercaderies. Les propostes ferroviàries han de passar per readaptar el transport a la capacitat de càrrega del territori.

A més, actualment, la construcció del TGV està derivant en problemes concrets: com el problema de pas per Vilafant, la incògnita de si el PAET previst a Vilafant en el projecte oficial esdevindrà una estació intermodal, l'anella de 30 km de longitud que es planifica al voltant de Figueres per connectar l'estació intermodal i el CIM ferroviariament.

I en el futur haurem de vetllar perquè el TGV no comporti la desaparició paulatina dels serveis de rodalies en els pobles entre Figueres de l'Empordà, de tenir uns preus assequibles per a viatjar en tren i l'impacte que Figueres esdevingui una ciutat dormitori de Barcelona.

Infraestructures viàries

L'Alt Empordà som una comarca que econòmicament depenem del turisme i de la construcció i durant molts anys s'ha potenciat un model de turisme de sol i platja, que durant dos mesos satura les vies d'accés al litoral. Hi ha tres vies de connexió a la zona de la costa:

Figueres-Llançà (que connecta també amb França)

Figueres-Roses (ja gairebé desdoblada en la totalitat)

Figueres-l'Escala (que connecta amb el Baix Empordà, hi ha un projecte de condicionament totalment desmesurat)

Ahora som una comarca de pas cap a França, per això ens travessen vies com l'A2 (que existeix un estudi informatiu de desdoblament) i l'AP7 (que sembla ser que vol un tercer carril). Aquestes dues infraestructures al seu pas per Vilafant s'haurien de traslladar, ja que amb el TGV no hi caben físicament, es proposa el seu trasllat a l'oest de Vilafant.

I alhora apareix el projecte de desdoblament de l'A-26 Besalú-Figueres i nou enllaç cap a l'A-2 pel nord de Figueres, que respon a una via de trànsit de mercaderies per carretera. Des de Salvem l'Empordà ens hem oposat totalment a aquest desdoblament.

I alhora el Pla director presenta una proposta d'una nova ronda super-est de Figueres (PDTE).

Altres macroinfraestructures

La MAT: La línia de Molt Alta Tensió (MAT) és una línia de transport d'energia que respon als requeriments de la Unió Europea d'interconnexió entre estats membres, però que en cap cas serveix per a subministrar energia a les comarques gironines, sinó que formaria part del faraònic projecte de l'anella energètica del mediterrani i connexió amb les fonts de producció d'energia del Marroc i Algèria.

Els projectes de noves línies d'alta tensió suposen, per un costat, una agressió irreparable contra el medi ambient, tant des del punt de vista d'impacte paisatgístic com ecològic, per l'efecte barrera que produeixen i per l'augment del risc d'incendis forestals; per un altre, amenaça la qualitat de vida dels habitants, tant pel que fa a la salut (tema polèmic d'àmbit mundial) com per la gran pèrdua econòmica, ja que afecta la qualitat ambiental i malmet el paisatge.

Pla director de l'Empordà

Des de la plataforma Salvem l'Empordà, com ja s'ha comentat, es va fixar com a primer objectiu la redacció, per part de la Generalitat, d'un **Pla director territorial de l'Empordà (PDTE)** d'abast supramunicipal per tal d'aturar el desgavell urbanístic de la comarca que ja hem anat comentant.

La primera aparició del document va ser en forma d'Avantprojecte l'estiu del 2005, on hi van haver quatre mesos per a presentar al·legacions, on es presentava un primer document que tímidament limitava els creixements municipals, on protegia el sòl no urbanitzable en diverses categories i restringia una mica els seus usos, i un capítol d'infraestructures on les potenciava. En aquest punt, la plataforma Salvem l'Empordà el va valorar positivament, tot i que hi detectàvem unes greus mancances, sobretot amb el sobredimensionament de les infraestructures, que vam demanar la seva consideració fent suggeriments i amb una campanya durant tot l'estiu. Però, aquest Pla director no era ni de bon tros el document tan esperat el qual replantejaria el model de comarca a seguir o frenaria les tendències.

Després d'uns mesos de retard respecte el calendari oficial, el mes de juny es va presentar el document d'aprovació inicial del PDTE, reclamat reiteradament des de la Plataforma Salvem l'Empordà, ja que molts municipis de la comarca estaven revisant els seus POUM i preveient uns creixements molt superiors als que considerava l'avantprojecte de PDTE.

I després d'estudiar en detall aquest document de l'aprovació inicial, ens vam adonar, amb sorpresa, que el capítol de sistema d'assentaments havia canviat molt, i que havien disminuït les limitacions als creixements urbanístics de l'avantprojecte, ja que tot i que el PDTE continuava establint estratègies de creixement per als municipis, la mateixa normativa preveia nombroses excepcions. N'eren tantes i tan ambigües que permetien amb molta facilitat ultrapassar els "límits" marcats per cadascuna de les estratègies, cosa que

desdibuixava i desfigurava els objectius del pla i, a més, anava en contra de les mateixes previsions del PDTE. Alhora mantenia les previsions del capítol d'infraestructures viàries i ferroviàries, les quals ja en l'avantprojecte consideràvem totalment sobredimensionades. A la nostra consideració, aquestes modificacions tan lamentables del PDTE denotaven les pressions dels lobbies de la construcció i dels sectors amb forts interessos especulatius.

Per aquest motiu, vam iniciar una forta campanya d'al·legacions i accions diverses per tal de modificar el PDTE i així poder aconseguir que el nostre petit país tingui un creixement més contingut i racional, al servei de les persones que hi vivim.

En aquest marc exposat des de Salvem l'Empordà volem plantejar: quin model de comarca volem?

L'Alt Empordà és una comarca amb una gran quantitat d'espais naturals sota figures de protecció, un 20% del territori forma part d'un espai protegit (PEIN, parc natural,...), tenim un alt contingut de patrimoni històric, des de restes prehistòriques, a romàniques i medievals... A més, en una sola comarca tenim una gran varietat de paisatge i trets molt característics que al llarg de la història s'han anat modelant i que han fet que tinguem trets tan característics com les barreres de xiprers, les closes, les construccions de pedra seca...

Aquestes característiques fan que siguem una comarca atractiva per al turisme, però si el nostre creixement urbanístic continua al mateix ritme que aquests últims anys, podem acabar malmetent aquests elements tan atractius per al mateix turisme. Per tant, és una necessitat redefinir el model de turisme a potenciar a la comarca, ja que el territori té una capacitat de càrrega limitada.

Dins de tots els valors comentats considerem que, a l'Empordà, un dels que més destaca és el paisatge. El paisatge és un recurs natural a mans del poble i cada cop més escàs. No podem permetre l'apropiació d'un paisatge de tots per a objectius especulatius a mans d'alguns. El paisatge és un bé patrimonial que s'ha de preservar per poder garantir que les generacions futures en gaudeixin com nosaltres ho podem fer.

Com a Salvem l'Empordà considerem que no es pot permetre que temes com l'especulació, els forts lobbies i els interessos de la construcció, el model de finançament municipal, la poca valentia dels responsables polítics que ens governen... ens aboquin a un model d'ocupació excessiva de sòl, cosa que a la llarga comportarà la desaparició d'aquests valors naturals, històrics, patrimonials i, en definitiva, d'aquest paisatge que ens fa sentir tan identificats i, en el fons, empordanesos.